

Жиноят ишлари бўйича суд амалиёти обзори

Жиноятни квалификация қилиш масалалари

1. Шахснинг ҳаракатида гарчи ушбу Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига жиноят сифатида назарда тутилган қилмишнинг аломатлари мавжуд бўлса-да, ўзининг кам аҳамиятлилиги туфайли ижтимоий хавфли бўлмаган қилмиш жиноят деб топилмаслигига ва уни айбсиз деб топилишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Навоий шаҳар судининг 2017 йил 22 февралдаги ҳукмига кўра, В. ЖК 228-моддаси 2-қисми “б” банди, 228-моддаси 3-қисми билан айбли деб топилиб, 2012 йил 5 декабрдаги амнистия актининг 2-бандига асосан жазодан озод қилинган.

Жиноят ишлари бўйича Навоий вилоят суди апелляция инстанциясининг 2017 йил 23 мартдаги ажрими билан ҳукм ўзгаришсиз қолдирилган.

Суд ҳукмига кўра, В. “Навоийпахтасаноат” ҳудудий акциядорлик бирлашмасида ишлаб келган даврда бирлашма раисининг 2012 йил 18 октябрдаги 73х/с-сонли буйруғига асосан хизмат сафарига юборилган. В. хизмат сафари давомида Тошкент шаҳридаги “SAYONAT-SARI” меҳмонхонасида яшамаган бўлса-да, дастлабки тергов даврида шахсини аниқлаш имкони бўлмаган номаълум шахс билан бир гуруҳ бўлиб, 2012 йил 19 октябрдан 21 октябрга қадар шу меҳмонхонанинг 201-хонасида яшагани тўғрисидаги 2012 йил 19 октябрь санаси қўйилган 007970-сонли қвитанцияни сохталаштирган. Сўнгра мазкур сохта қвитанцияни “Навоийпахтасаноат” ҳудудий акциядорлик бирлашмаси ҳисобхонасига хизмат сафари гувоҳномаси билан бирга тақдим этиб, 70.000 сўм миқдорида хизмат сафари пулларини олган.

ЖК 36-моддасида, гарчи ЖКда жиноят сифатида назарда тутилган қилмишнинг аломатлари мавжуд бўлса-да, ўзининг кам аҳамиятлилиги туфайли ижтимоий хавфли бўлмаган ҳаракат ёки ҳаракатсизлик жиноят деб топилмаслиги белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2014 йил 23 майдаги “Суд ҳукми тўғрисида”ги 7-сонли қарорининг 9-бандида берилган тушунтиришларга кўра, жиноий ҳодиса юз бермаганлиги сабабли оқлов ҳукми (ЖПК 83-модда 1-банди) агарда судланувчи содир этганликда айбланаётган қилмиш судланувчи томонидан содир этилмаган бўлса, ёхуд назарда тутилган оқибат зиён етказилган шахс томонидан ёки кимнинг хоҳиш истаги ва ихтиёридан бўлишидан қатъи назар, масалан, табиатнинг таъсир кучи натижасида содир этилса чиқарилади. Жиноят сифатида назарда тутилган қилмишнинг аломатлари мавжуд бўлса-да, ўзининг кам аҳамиятлилиги туфайли ижтимоий хавфли бўлмаса (ЖК 36-модда) қилмишда жиноят таркиби бўлмаганлиги сабабли (ЖПК 83-модда 2-банди) оқлов ҳукми чиқарилади.

Бироқ суд ушбу ишни кўришда қайд этилган қонун ва Пленум қарори тушунтиришларига амал қилмаган.

Суд иш ҳолатларини тўғри аниқлаган. Бироқ В.нинг ҳаракатларини баҳолашда у 2 кун давомида Тошкент шаҳрида хизмат сафарида бўлиб, шу кунлар учун қалбаки квитанция асосида олган 70.000 сўм энг кам ойлик иш ҳақининг бир бараварини ҳам ташкил этмаганлиги учун кам аҳамиятли бўлиб, ижтимоий хавфли ҳисобланмаслигини инобатга олмаган ва В.ни 2012 йил 5 декабрдаги амнистия актининг 2-бандига асосан жазодан озод қилиш билан чегараланиб, хатога йўл қўйган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 29 мартдаги ажрими билан В.га нисбатан чиқарилган суд қарорлари бекор қилиниб, кўзғатилган ва тергов ҳаракатлари ҳамда суд муҳокамаси ўтказилган иш бўйича жинойий ҳодиса юз бермагани сабабли жиноят иши ЖПК 83-моддаси 1-бандига асосан тугатилди.

5-348-18- сонли ажрим

2. Айбдорнинг битта жиноятдан иборат ҳаракатлари асоссиз Жиноят кодекси иккита моддаси билан квалификация қилинганлиги суд қарорларнинг ўзгартирилишига асос бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилоят суди кассация инстанциясининг 2018 йил 18 июлдаги ажрими билан ўзгаришсиз қолдирилган, жиноят ишлари бўйича Юқоричирчиқ туман судининг 2017 йил 14 июндаги ҳукмига кўра Х. ЖК 276-моддаси 2-қисми “а” банди ва 25,273-моддаси 5-қисми билан ЖК 59-моддаси тартибида 10 йил 6 ой озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Мазкур ҳукм билан Б. ҳам судланган.

Суднинг ҳукмига кўра, 2016 йил 23 декабрь куни Х.нинг хонадони холислар иштирокида кўздан кечирилганида, хонадонда келгусида ўтказиш мақсадида сақлаб келинаётган 26 дона гугурт қутиларида 78,9 грамм “марихуана”, шунингдек 18,3 грамм, 0,6 грамм, 7,1 грамм “марихуана” гиёҳвандлик воситалари, 47,7 грамм ёғда қовурилган “марихуана” гиёҳвандлик воситаси ҳамда 0,22 грамм “гашиш” гиёҳвандлик воситасини ўтказиш мақсадини кўзламай, қонунга хилоф равишда сақлаб келаётганлиги аниқланиб, ушбу гиёҳвандлик воситалари ашёвий далил тариқасида олинган.

ЖК 8-моддаси 2-қисми ҳамда Олий суд Пленумининг 2008 йил 15 майдаги “Бир неча жиноят содир этилганда қилмишни квалификация қилишга доир масалалар тўғрисида”ги 13-сонли қарорининг 8-бандида қилмиш Жиноят кодексининг бир неча моддаларида кўрсатилган объектга нисбатан содир этилганда (умумий ва махсус норма рақобати) жиноятлар мажмуи мавжуд бўлмаслиги ва у махсус норма бўйича квалификация қилиниши лозимлиги,

10-бандида, бир неча жиноят содир этилганда, агар жиноятлардан бири бошқасини содир этиш воситаси ёки усули бўлиб, ҳар иккала жиноят белгилари Жиноят кодекси тегишли моддаси диспозициясида кўрсатилган бўлса, қилмиш Жиноят кодексининг фақат оғирроқ жиноят учун жавобгарлик белгиловчи битта моддаси билан квалификация қилиниши кераклиги, бунда қилмишни енгилроқ жиноят учун жавобгарликни назарда тутувчи модда билан қўшимча квалификация қилиш талаб этилмаслиги тўғрисидаги тушунтиришларга берилган.

Бироқ ушбу иш бўйича қайд этилган қонун ва Пленум қарори талабларига амал қилинмаган.

Хусусан, жиноят иши бўйича аниқланган ҳолатларга кўра, Х.нинг уйида икки турдаги “марихуана” ва “гашиш” гиёҳвандлик воситаси топилган. Айни пайтда, суд ашёвий далил деб топилган кўп миқдорда гиёҳвандлик воситаларини турига қараб, алоҳида моддалар билан квалификация қилиб, хатога йўл қўйган.

Суд иш тафсилотларини тўғри аниқлаб, Х.нинг ушбу ҳолат юзасидан айби исботланганлиги ҳақида асосли хулосага келган бўлса-да, унинг ҳаракатларини квалификация қилишда хатога йўл қўйган.

Хусусан, биринчи инстанция суди Х.ни икки турдаги гиёҳвандлик воситаларини ўтказиш мақсадини кўзлаб қонунга хилоф равишда сақлаб келиб, кўп миқдордаги жами вазни 157,3 грамм “марихуана” ва 0,22 грамм “гашиш” гиёҳвандлик воситасини сотишга суиқасд қилганликда ЖК 25,273-моддаси 5-қисми билан айбли деб топган бир вазиятда унинг айнан ушбу гиёҳвандлик воситаларини қонунга хилоф равишда ўтказиш мақсадида сақлаб келганликда ифодаланган ҳаракатларини ЖК 276-моддаси 2-қисми “а” банди билан ортиқча квалификация қилган.

Апелляция инстанцияси суди ҳам иш бўйича йўл қўйилган камчиликларни бартараф этиш чораларини кўрмаган ва суд ҳукмини ўзгаришсиз қолдириш ҳақида барвақт хулосага келган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 3 майдаги ажрими билан иш бўйича чиқарилган суд қарорларининг Х.га оид қисми ўзгартирилиб, унинг айбидан ЖК 276-моддаси 2-қисми “а” банди чиқарилди ва ЖК 57-моддаси қўлланган ҳолда тайинланган жазо муддати камайтирилди.

5-617-18-сонли ажрим

3. Жиноятнинг субъектив томони нотўғри аниқланганлиги учун шахснинг ҳаракатлари қасддан одам ўлдириш жиноятидан қасддан баданга оғир шикаст етказиш жиноятига қайта квалификация қилинади.

Жиноят ишлари бўйича Наманган вилоят судининг 2015 йил 3 июндаги ҳукмига кўра, Н. ЖК 97-моддаси 1-қисми билан ушбу Кодекснинг 57-моддаси қўлланиб, 7 йил озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Жиноят ишлари бўйича Наманган вилоят суди кассация инстанциясининг 2018 йил 27 февралдаги ажрими билан ҳукм ўзгаришсиз қолдирилган.

Суд ҳукмига кўра, Н. 2014 йил 15 декабрь куни соат 17:00 ларда уйда ўтирганида, қайнукаси М. маст ҳолда келиб, турмуш ўртоғи З. билан жанжаллашиб, уни ҳам ҳақорат қилиб чақирган М.ни олдига чиқиб, жанжални тўхтатишини, уйдан кетишини айтганига қарамасдан, М. яна ҳақорат қилиб, жанжални тўхтатмаганидан жаҳли чиқиб, “ҳозир кўрасан” деб ошхонадан ошхона пичоғини олган. Шунда М.нинг ўғли А. унинг орқасидан ошхонага кириб тинчлантиришга ҳаракат қилаётганида, М. йўлини тўсган акаси И.ни туртиб йиқитган ва ошхонага кириб, ўғли А.ни ҳам суриб ташлаб, Н. билан ёқаллашиб, кўкрак соҳасига ва бошига уриб, енгил шикаст етказган. Шунда тиззасига чўккалаб қолган Н. кўлидаги пичокда М.ни урганида А. ва И. уларни ажратиб олишган. Шунда М. кўрсатилган биринчи ёрдамга қарамасдан олган тан жароҳатлари натижасида ҳодиса жойида вафот этган.

Суд иш тафсилотларини тўғри аниқлаган ва Н.нинг айби исботлангани ҳақида асосли тўхтамга келган бўлса-да, унинг ҳаракатини квалификация қилишда хатога йўл қўйган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2004 йил 24 сентябрдаги “Қасддан одам ўлдиришга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарори 2-бандида қасддан одам ўлдириш жинояти ҳам тўғри, ҳам эгри қасд билан содир этилиши мумкинлиги, қасддан одам ўлдириш жиноятини содир этаётганда айбдор жабрланувчини ҳаётдан маҳрум этиш қасди билан ҳаракат қилиши, қилмишининг ижтимоий хавfli оқибатларига кўзи етиши, ўлим юз беришини исташи - тўғри қасд эканлиги ёки бунга онгли равишда йўл қўйиши эгри қасд эканлиги, 4-бандида қасддан одам ўлдириш жиноятини жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлган қасддан баданга оғир шикаст етказиш жиноятдан фарқлаш учун айбдорнинг қасди нимага қаратилганлигини, унинг ўз ҳаракатлари оқибати, яъни жабрланувчининг ўлимига нисбатан субъектив муносабатини инобатга олиш даркорлиги, қасддан одам ўлдириш жиноятини содир этаётганда айбдор шахсни ҳаётдан маҳрум қилиш ниятида ҳаракат қилиши, баданга оғир шикаст етказиш шахснинг ўлимига сабаб бўлган ҳолларда эса, ўлимга нисбатан унинг айби эҳтиётсизлик шаклида ифодаланиши, айбдорнинг қасди нимага қаратилганлиги тўғрисидаги масалани ҳал этишда қилмишнинг барча ҳолатлари мажмуидан келиб чиқилиши, хусусан, жиноятни содир этиш усули ва қуроли, тан жароҳатлари сони, хусусияти ва ўрни (масалан, одам ҳаёти учун муҳим аъзоларнинг жароҳатланганлиги), жиноий ҳаракатлар тўхташи сабаблари, шунингдек, айбдор ва жабрланувчининг жиноят содир этилгунга қадар бўлган феъл-атвори, ўзаро муносабатлари, айбдорнинг

жиноят содир этилгандан кейинги ҳаракатлари хусусияти эътиборга олиниши лозимлиги ҳақида тушунтиришлар берилган.

Бироқ ушбу иш бўйича қайд этилган Пленум қарори тушунтиришларига амал қилинмаган.

Судланган Н. дастлабки тергов ва судда, қайниси М. уйига маст ҳолда келиб, турмуш ўртоғи З. билан жанжаллашиб, бошқа хонада телевизор кўриб турганида уни ҳам ҳақорат қилиб чақиргани, унга жанжални тўхтатишини, уйдан кетишини айтиб ошхонага кириб кетгани, у ҳам орқасидан кирмоқчи бўлганида, уни тинчлантирмоқчи бўлиб йўлини тўсган акаси И.ни ҳам туртиб йиқитиб, ошхонага кириб келиб, уни урмоқчи бўлгани, унга қаршилик қилмоқчи бўлган ўғли А.ни ҳам суриб ташлаб, уни кўкрак соҳасига туртиб, бошига уриб жароҳат етказганида чўккалаб қолгани, унинг ҳақоратларидан ва бошига урганидан жаҳли чиқиб, қўлига қаердан пичоқ олганини ҳам билмай қолгани ва чўккалаган ҳолда М.нинг оёғига пичоқ билан ургани, қўлидаги қонни кўриб ичкари хонага кириб кетиб, тез ёрдам чақиришни айтгани, уни ўлдириш нияти бўлмагани, пичоқ урса М.Маматханов оғриқдан ўзига келади деб ўйлагани, оёққа пичоқ урса ўлиб қолиши мумкинлигини ўйламагани ҳақида кўрсатув берган.

Жабрланувчи А. дастлабки тергов ва судда, 2014 йил 15 декабрь куни отаси М. билан аммаси З.нинг уйига боргани, отаси М. аммаси З.ни ҳақоратлагани ва бошқа хонада телевизор кўриб ўтирган поччаси Н.ни ҳам ҳақоратлаб чақиргани, Н. чиқиб келиб отаси М.га тинчланишини, уйига кетишини айтганига қарамасдан отаси Н.ни ҳақорат қилишда давом этгани, Н. ошхонага кириб кетгани, отаси М. ҳам унинг ортидан ошхонага киргани, Н.ни қўлида пичоқни кўриб, отасига унга яқинлашмаслигини, қўлида пичоғи борлигини айтганида, отаси Н.ни урганидан у чўккалаб қолгани, отасига ўзини кучи етмасдан амакиси И. билан ажратиб олишгани ҳақида кўрсатув берган.

Жабрланувчи И. ва гувоҳ З. судда жабрланувчи А.нинг кўрсатувиغا ўхшаш мазмунда кўрсатувлар беришган.

Судга оид тиббиёт экспертизаси М.нинг ўлими иккала сон ва чап болдир соҳаларига санчиб кесилган жароҳат етказилиши, ўнг сон артерияси ва венаси тўлиқ шикастланиши натижасида ўткир ташқи қон кетиши натижасида келиб чиққанлиги, бу жароҳатлар оғир шикастлар тоифасига кириши ҳақида хулоса берган.

Аниқланган ҳолатларга кўра, Н. билан жанжални айнан марҳум М. бошлаган бўлиб, ҳақоратлаб, Н. билан ёқалашиб, кўкрак соҳасига ва бошига уриб, енгил шикаст етказган. Шунда Н. чўккалаб қолган ҳолда унга хужум қилаётган М.га нисбатан кучи етмаслигини англаб, пичоқда М.нинг оёғига уриб шикаст етказган. Сўнгра М.нинг аҳволини кўриб, Н. унинг акаси ва ўғлига тез ёрдам чақиришни буюриб, жабрланувчини ҳаётини сақлаб қолишга ҳаракат қилган.

Бирок биринчи ва кассация инстанцияси судлари жанжалнинг келиб чиқиш сабабларини, марҳум М.нинг фаол ҳаракатлари натижасида Н.га енгил шикаст етказилганлиги, жиноий ҳаракатлар тўхташи сабаблари каби ҳолатларни инобатга олмай, Н. одам ўлдириш қасди билан ҳаракатланган деб баҳолаб, нотўғри хулосага келган.

Шу сабабли, Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 3 майдаги ажрими билан Н.га нисбатан чиқарилган жиноят ишлари бўйича Наманган вилоят судининг 2015 йил 3 июндаги ҳукми ҳамда шу суд кассация инстанциясининг 2018 йил 27 февралдаги ажрими ўзгартирилиб, Н.нинг ҳаракати ЖК 97-моддаси 1-қисмидан шу Кодекснинг 104-моддаси 3-қисми “д” бандига қайта квалификация қилинди ва ЖК 57-моддаси қўлланиб, 5 йил озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланди, тайинланган жазонинг ўталмай қолган муддати 2016 йил 12 октябрдаги амнистия актига асосан учдан бирига қисқартирилди.

5-657-18- сонли ажрим

4. Шахснинг ҳаракатлари жиноий уюшма таркибида содир этилган жиноят деб нотўғри квалификация қилинганлиги, суд қарорларини ўзгартирилишига сабаб бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Юнусобод туман судининг 2013 йил 3 июлдаги ҳукмига кўра, И. ЖК 164-моддаси 4-қисми “в” банди билан 15 йил, 242-моддаси 1-қисми билан 15 йил, ЖК 59-моддаси тартибида узил-кесил 15 йил 6 ой, ЖК 59-моддаси 8-қисми тартибида 16 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент шаҳар суди кассация инстанциясининг 2017 йил 23 февралдаги ажрими билан суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, И. жиноий шериги М. томонидан тузилган жиноий уюшманинг уюшган гуруҳ аъзолари билан 2011 йил 14 октябрь куни босқинчилик жиноятини содир этиш учун аввалдан тайёрлаб қўйган қора рангли ниқоблар, резина қўлқоплар ва дубинка билан қуроолланган ҳолда, Тошкент шаҳар, Олмазор тумани, Рахимов 2-берк кўчаси, 6-уйга кириш дарвозаси устидан ҳовлига ошиб тушиб, уй эгаси А.га ҳужум қилишиб, юз қисмига уриб, оёқ-қўлларини боғламоқчи бўлганларида, А. фаол қаршилиқ кўрсатиб, баланд овозда бақирганлиги сабабли улар жиноий мақсадларига эриша олмасдан воқеа жойидан яширинган.

И. жиноий ҳаракатларини давом эттириб, 2012 йил 22 февралга ўтар кечаси жиноий шериклари билан босқинчилик жиноятини содир этиш учун аввалдан тайёрлаб қўйган қора рангли ниқоблар, скочлар ва тўппончага ўхшаш нарсалар билан қуроолланган ҳолда, Тошкент шаҳар, Юнусобод тумани, Оқтепа берк кўчаси, 7 “А”-уй ҳовлисига дарвозадан ошиб киришиб, ётоқхонада ухлаб ётган

уй эгаси Ш. ва унинг турмуш ўртоғи Ф.га хужум қилишиб, зўрлик ишлатиб, оёқ-қўллари ва оғзиларини скоч билан боғлашиб, 1.300 АҚШ доллари ва 3.940.000 сўм миқдорида моддий бойликларни босқинчилик йўли билан талон-торож қилганликда айбланган.

ЖК 29-моддаси бешинчи қисми мазмунига кўра, икки ёки ундан ортиқ уюшган гуруҳнинг жиноий фаолият билан шуғулланиш учун олдиндан бирлашиши жиноий уюшма деб топилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2014 йил 23 майдаги “Суд ҳукми тўғрисида”ги қарори 16-бандида айблов ҳукми тахминларга асосланган бўлиши мумкин эмаслиги ва фақат судланувчининг жиноят содир этишда айбли эканлиги суд муҳокамаси давомида исбот қилинган тақдирдагина чиқарилиши ҳақида тушунтириш берилган.

Ушбу ишни кўришда иш бўйича қайд этилган қонун ва Пленум қароридаги тушунтиришларга амал қилинмаган.

Қонун мазмунига кўра, жиноий уюшма аъзолари ўртасида қоида тарикасида жиноий мақсадга эришиш учун вазифалар тақсимланади, жиноий уюшма ўзида жиноий гуруҳларни ўзини таркибий бўғини сифатида бирлаштиради, раҳбар билан биргаликда икки ёки ундан ортиқ шахсдан иборат муайян йўналишда фаолият юритадиган гуруҳ тушунилади.

ЖК 242-моддаси 1-қисмида назарда тутилган жиноий жавобгарлик жиноятлар содир этишда жиноий уюшмани ташкил этиш, шундай уюшма ёки унинг таркибига қирадиган тузилмаларга раҳбарлик қилиш ва жиноий уюшма мавжуд бўлиши ва иш олиб боришини таъминлашга қаратилган фаолиятни амалга оширишда намоён бўлади.

Суд қарорларидан кўринишича, И. жиноий уюшманинг таркибидаги уюшган гуруҳ таркибида шериклари билан иккита ҳолатда босқинчилик жиноятини содир этган.

Бироқ жиноят иши бўйича тўпланган ҳужжатларда И. уюшган гуруҳ аъзоси сифатида жиноий уюшмага ҳам аъзо бўлганлиги, шунингдек бу иш бўйича яна бошқа уюшган гуруҳлар мавжудлиги, уларнинг аъзолари, шунингдек ушбу уюшган гуруҳлар биргаликдаги жиноий фаолият олиб бориш учун жиноий уюшмага бирлашганлигини, И.ни жиноий уюшма ташкил этганлиги ёки унга раҳбарлик қилганлиги, шунингдек уларнинг мавжуд бўлиши ва ишлаб туришини таъминлашга қаратилган фаолиятини тасдиқловчи далиллар мавжуд эмас, судда ҳам бундай далиллар аниқланмаган.

Бундан ташқари бир қисми алоҳида юритувга ажратилиб, алоҳида суд ҳукми билан судланган бошқа шахсларнинг кўрсатувларида ҳеч бири жиноий уюшма ташкил этилганлигига далолат берувчи ҳолатлар ёки кимдир жиноий уюшмага умумий раҳбарлик қилганлиги ёхуд алоҳида-алоҳида уюшган гуруҳлар тузилганлиги ва бирлаштирилганлиги ҳақида ҳолатлар кўрсатилмаган.

Бундай ҳолатда И. жиноий уюшма таркибида жиноятларни содир этганлиги ҳолати тахминларга асосланган бўлиб, уюшган гуруҳ таркибида иккита ҳолатда босқинчилик жиноятларни содир этишдан иборат бўлган ҳаракатлари ЖК 164-моддаси 4-қисми “в” банди билан тўлиқ қамраб олинади.

Шу сабабли Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 18 май кунги ажрими билан суд қарорларининг И.ни ЖК 242-моддаси 1-қисми билан айбли деб топиш ва жазо тайинлаш қисми бекор қилиниб, ишнинг шу қисми тугатилди.

5-782-18- сонли ажрим

5. Айбдорнинг қасдан одам ўлдиришга қаратилган ҳаракатлари безорилик туйғуси билан содир этилган деб нотўғри квалификация қилинганлиги учун суд қарорларини ўзгаришига сабаб бўлади.

Жиноят ишлари бўйича Сурхондарё вилоят судининг 2015 йил 1 апрелдаги ҳукмига кўра, Т. ЖК 25,97-моддаси 2-қисми “л” банди билан ушбу Кодекснинг 57-моддаси қўлланиб 11 йил, 277-моддаси 3-қисми “г” банди билан 3 йил, ЖК 59-моддаси тартибида узил-кесил 12 йил озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Жиноят ишлари бўйича Сурхондарё вилоят суди апелляция инстанциясининг 2015 йил 5 майдаги ажрими билан ҳукм ўзгаришсиз қолдирилган.

Суд ҳукмига кўра, Т. 2014 йил 18 ноябрь куни соат 20 ларда “Файз” тўйхонасига бориб, спиртли ичимликларни истеъмол қилгани ҳолда, жамиятда юриш-туриш қоидаларини қасдан менсимасдан, тўй маросимида иштирок этаётган маҳалладоши Қ.ни ҳеч бир сабабсиз юз қисмига бир марта уриб, улар ўзаро жанжаллашиб, бир-бирларига енгил шикаст етказишган.

Шундан сўнг Т. уйига келиб, акаси Б.га бу ҳақда айтиб турганида, уйи олдида К. билан А. келишиб, ушбу жанжал давом этган. К. Т.ни ерга йиқитиб, ураётганида Б. К.ни таёқ билан уриши натижасида К. ва А. уйларига қочиб кетишган.

Олган шикастларидан ғазабланган Т. К.дан ўч олиш мақсадида пичоқ ва таёқ билан қуролланиб, К.нинг уйига борганида уни тинчлантирмоқчи бўлган К.ни акаси И.га икки марта пичоқ уриб, уни қасдан ўлдирмоқчи бўлганида, отаси С. уни таёқ билан уриб ўртача шикаст етказганлиги учун Т. воқеа жойидан яшириниб, ўз ҳаракатларини охиригача етказа олмаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2004 йил 24 сентябрдаги “Қасдан одам ўлдиришга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарори 5-бандида, агар қилмишда ЖК 97-моддасининг иккинчи қисмида кўрсатиб ўтилган квалификация белгилари мавжуд бўлмаса, масалан, қотиллик безорилик туйғулари билан эмас, балки ўзаро жанжал ёки уришиш

натижасида, ўч олиш, адоват, нафрат оқибатида содир этилган бўлса, қасддан одам ўлдириш жинояти ЖК 97-моддаси биринчи қисми бўйича квалификация қилиниши; 16-бандида безорилик оқибатида, яъни жамиятга ва умумэтироф этилган ахлоқ қоидаларига рўй-рост ҳурматсизлик замирида содир этилган қасддан одам ўлдириш ЖК 97-моддаси иккинчи қисми “л” банди билан квалификация қилиниши лозимлиги, бунда айбдорнинг феъл-атворида жамоат тартибига ошкора бўйсунмаслик, атрофдагиларга нисбатан ўзини қарши қўйиш, беписандлик намойиш этиш истаги мавжуд бўлиши, бу ҳолда айбдорнинг ҳаракатларини ЖК 277-моддаси бўйича қўшимча квалификация қилиш талаб этилмаслиги, безорилик оқибатида қасддан одам ўлдириш жиноятини ўзаро жанжал ёки уришиш оқибатида содир этилган қотилликдан фарқлаш учун уруш-жанжал ташаббускори ким эканлигини, низо одам ўлдиришда баҳона сифатида фойдаланиш мақсадида айбдор томонидан атайлаб уюштирилган-уюштирилмаганлигини аниқлаш лозимлиги, агар уруш-жанжал жабрланувчи томонидан бошланган бўлса ёки низога унинг ғайриҳуқуқий хулқ-атвори сабаб бўлган бўлса, айбдор безорилик оқибатида одам ўлдириш жинояти учун жавобгар бўлмаслиги ҳақида тушунтиришлар берилган.

Ушбу иш бўйича қайд этилган Пленум қароридаги тушунтиришларига амал қилинмаган.

Суд иш тафсилотларини тўғри аниқлаган ва Т. жамоат жойи ҳисобланган “Файз” тўйхонаси олдида жамиятда юриш-туриш қоидаларини қасддан менсимасдан, ҳеч бир сабабсиз Қ. билан жанжаллашиб, унга енгил шикаст етказишдан иборат безорлик ҳаракатларини тугалланган жиноят сифатида ЖК 277-моддаси 3-қисми “г” банди билан тўғри квалификация қилган бўлса-да, бироқ И.ни қасддан ўлдиришга суиқасд қилганлигини ҳам айнан юқоридаги безорилик жиноятининг узвий давоми сифатида баҳолаб, хатоликка йўл қўйган.

Т. билан Қ. ўрталарида бўлиб ўтган юқоридаги жанжалдан сўнг улар ўз ҳаракатларини давом эттирмасдан, уй-уйларига тарқаб кетишгани уни жамоат тартибига ошкора бўйсунмасликдан иборат безорилик ҳаракатлари шу ернинг ўзида тугалланганлигидан далолат беради.

Жиноят иши бўйича аниқланган ҳолатларга кўра, Т.нинг қасди жамоат тартибини бузишга эмас, жабрланувчининг укаси Қ. уни уйига келиб уриб шикаст етказиб кетгани туфайли ундан ва оила аъзоларидан ўч олишга қаратилганлигини кўрсатади.

Шу сабабли Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 1 майдаги ажрими билан Т.га нисбатан чиқарилган жиноят ишлари бўйича Сурхондарё вилоят судининг 2015 йил 1 апрелдаги ҳукми ҳамда шу суд апелляция инстанциясининг 2015 йил 5 майдаги ажрими ўзгартирилиб, Т.нинг ҳаракати ЖК 25,97-моддаси 2-қисми “л” бандидан шу Кодекснинг 25,97-моддаси 1-қисмига қайта квалификация

қилиниб, шу Кодекснинг 57-моддаси қўлланиб 8 йил, ЖК 59-моддаси тартибида узил-кесил ўташ учун 9 йил озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

5-579-18-сонли ажрим

6. Айбдорнинг ўзининг мулкани ўзбошимчалик йўли билан талаб қилганликдан иборат ҳаракатлари товламачилик жинояти деб нотўғри квалификация қилинганлиги боис суд қарорлари ўзгартирилади.

Жиноят ишлари бўйича Марғилон шаҳар судининг 2017 йил 19 сентябрдаги ҳукмига кўра Д. ва У.лар ЖК 165-моддаси 2-қисми “в” банди билан айбли деб топилиб, ЖК 57-моддаси қўлланилган ҳолда ҳар бири 3 йилдан озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланганлар.

Жиноят ишлари бўйича Фарғона вилоят суди кассация инстанциясининг 2017 йил 9 ноябрдаги ажрими билан суд ҳукми ўзгаришсиз қолдирилган.

Суднинг ҳукмига кўра, Д. ва У. олдиндан тил бириктириб, 2017 йил 27 май куни А. ва М.га ўзларини Миллий хавфсизлик хизмати ходими сифатида таништириб, нафақахўрлик гувоҳномасини кўрсатиб, Д.дан қарзи бўлмаса-да, уни фирибгарликда айблаб, 15 кун муҳлат ичида 700 АҚШ долларини бермаса, қамаб юбориш билан қўрқитиб, ундан Миллий хавфсизлик хизмати бошлиғининг номига шу пулни қайтариши ҳақида тилхат ёздириб олишиб, пул беришга мажбур қиладиган шароитга солиб қўйишган. 2017 йил 7 июнь куни соат 17:00 ларда М.дан 500 АҚШ долларини олган вақтда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари томонидан ушланганлар.

ЖПК 22-моддасида иш бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатлар синчковлик билан, ҳар томонлама, тўла ва холисона текшириб чиқилиши, ишда юзага келган қарама-қаршиликларни бартараф қилиш, судланувчини ҳам фош қиладиган, ҳам оклайдиган, шунингдек унинг жавобгарлигини ҳам енгиллаштирадиган, ҳам оғирлаштирадиган ҳолатлар аниқланиши ва ҳисобга олиниши лозимлиги қайд этилган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Иқтисодиёт соҳасидаги жиноий ишлар бўйича суд амалиётида юзага келган айрим масалалар тўғрисида” 1998 йил 17 апрелдаги қарори 12-бандида товламачилик (рэкёт) нафақат фуқароларнинг, тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини кўпол бузувчи, балки иқтисодиёт соҳасида ҳам катта зарар келтирувчи жиноят бўлиб, жиддий ижтимоий хавф туғдириши, қонунга биноан (ЖК 165-моддаси) товламачилик ўзганинг мулкани ёки мулкый ҳуқуқини топширишни, мулкый манфаатлар беришни ёхуд мулкый йўсиндаги ҳаракатлар содир этишни тақозо қилиши кераклиги, шу сабабли, қарздордан қарзни талаб қилиш Жиноят кодексининг 165-моддаси билан тавсифланиши мумкин эмаслиги, лекин айрим ҳолларда ўзбошимчалик (ЖК 229-моддаси) тариқасида баҳоланиши лозимлиги ҳақида тушунтириш берилган.

Бирок, иш бўйича қайд этилган Қонун талаби ҳамда Олий суд Пленуми қарори тушунтиришларига риоя қилинмаган.

Судланган Д. дастлабки тергов ва судда 2011 йилда М.га тегишли Марғилон шаҳридаги уйни сотиб олмоқчи бўлиб, 12.000 АҚШ долларига келишиб, олдиндан 1.000 АҚШ доллари “зоклат” бергани, кейинчалик уйни сотиб олиш фикридан қайтиб, уйни таъмирлашни бошлагани учун М. уни эски ҳолига келтиришни ва берган “зоклат”ини қайтаришни айтганида, у кўчириб ташлаган нарсаларини жойига қўйиб олиши учун 500 АҚШ долларини олиб қолиб, 500 АҚШ долларини қайтариб беришга келишишгани, шу тариқа пули М.да қолиб кетгани, орадан олти йил ўтиб пул керак бўлиб эсига тушиб, У. билан бирга М.дан ўзини пулини қайтариб олмоқчи бўлгани ҳақида кўрсатув берган.

Судланган У. ҳам судланган Д.нинг кўрсатувиغا ўхшаш мазмунда кўрсатув берган.

Жабрланувчи М. дастлабки тергов ва судда 2011 йил март ойларида уйини сотмоқчи бўлгани, 2011 йил декабрь ойида уйига харидор бўлган Д. билан учрашиб уйнинг нархини 12.000 АҚШ долларига келишиб, 1.000 АҚШ доллари закат олгани, Д. унга уй ҳужжатларини расмийлаштиришни айтиб, ўзи уйда таъмирлаш ишларини бошлаб юборгани, бироқ қандайдир сабабларга кўра уйни олиш фикридан қайтиб, берган “зоклат” пулини сўраганида, у уйни аввалги ҳолатига келтирганидан сўнггина пулини қайтаришини айтганида, Д. тинчиб кетгани, орадан йиллар ўтиб Д. ундан ушбу пулини талаб қилгани, У. уни Д.ни олдига олиб бориб, қамаб қўйиш билан кўрқитиб, мажбурлаб 700 АҚШ доллари бериши ҳақида тилхат ёздириб олгани, аризасига кўра тадбир ўтказилиб, уларга 500 АҚШ долларини берган вақтда ушланишгани ҳақида кўрсатув берган.

Жиноят иши бўйича аниқланган ҳолатларга кўра, Д. ва М.лар уй олди-сотдиси масаласи бўйича ўзаро келишмаганликлари учун уйга харидор бўлган Д. “зоклат” сифатида берган 1.000 АҚШ долларини қайтариб олиши масаласида М. билан низолашиб қолган. Шунда Д. айнан “зоклат” пулларини ўзини МХХ ходими сифатида таништирган У.орқали қайтармоқчи бўлган ва улар ушбу пулни талаб қилиб олишган.

Иш материалларида Д. ва У. жабрланувчи М.дан “зоклат” пулларида ташқари ЖК 165-моддаси диспозициясининг зарур белгилари ҳисобланган “ўз мулкини ёки мулкрий ҳуқуқини топшириш, мулкрий манфаатлар бериш ёхуд мулкрий йўсиндаги ҳаракатлар” содир этишини талаб қилинганлигини тасдиқловчи далиллар мавжуд эмас.

Бундай ҳолда М.дан Д.га тегишли пулни олишни ўзбошимчалик билан амалга оширганликдан иборат бўлган ҳаракатларни олдиндан тил бириктириб товламачилик қилиш жинояти аломатлари мавжуд деб бўлмайди.

Шу сабабли, Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 26 апрелдаги ажрими билан Д. ва У.га оид суд

қарорларини ўзгартириб, уларнинг ҳаракатларини ўзбошимчалик билан жабрланувчининг қонун билан кўриқланадиган манфаатларига жиддий зиён етказиш деб баҳолаб, ҳаракатлари ЖК 165-моддаси 2-қисми “в” бандидан ушбу Кодекснинг 229-моддасига қайта квалификация қилиниб, шу модда санкцияси доирасида ахлоқ тузатиш ишлари жазоси тайинланди ва эҳтиёт чораси ўзгартирилиб, ҳар иккаласи қамокдан озод қилинди.

5-553-18-сонли ажрим

7. Амнистия акти асосиз қўлланилмагани сабабли суд қарорлари ўзгартирилади.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилоят суди кассация инстанциясининг 2016 йил 10 мартдаги ажрими билан ўзгартирилган, шу суднинг 2014 йил 23 декабрдаги ҳукмига асосан Х. ЖК 137-моддаси 2-қисми “б,в” бандлари, 138-моддаси 2-қисми “а” банди, 164-моддаси 4-қисми “в” банди, 165-моддаси 3-қисми “в” банди ва 211-моддаси 2-қисми “б” банди билан ЖК 45-моддаси қўлланиб, ЖК 59-моддаси тартибида 3 йил мансабдорлик ва моддий жавобгарлик юклатилган лавозимларда ишлаш ҳуқуқидан маҳрум қилинган ҳолда 16 йил озодликдан маҳрум қилиш жазосига судланган.

Суднинг ҳукмига кўра, Х. ўзининг раҳбарлигида тузилган уюшган гуруҳ аъзолари ўртасидаги келишувга кўра, 2012 йил 14 март куни соат 5 ларда А.нинг мол-мулкани босқинчилик йўли билан талон-торож қилиш мақсадида, пичоқ ва қўл кишани билан қуролланган ҳолда А.ни иш жойи олдида ушлаб олиб, қўлларига кишан солган ҳолда “Нексия” русумли автомашинанинг орқа ўриндиғига ўтказиб, танасининг турли қисмларига қўллари билан бир неча марта уриб, унга нисбатан зўрлик ишлатиб, 26.748.600 сўмлик мулкани босқинчилик йўли билан эгаллаб олишган.

Сўнгра А.ни олдиндан тайёрлаб қўйилган дала-ҳовлига олиб бориб, ғайриқонуний равишда озодликдан маҳрум қилишган.

Шунингдек Х. ёғоч бўлағи ва камарнинг темир қисми билан А.га тан жароҳати етказиб, унга нисбатан содир этилган ғайритабиий ҳаракатларни уяли алоқа телефон аппарати ёрдамида фотосуратга олиб, шу фотосуратларни интернет тармоғи орқали тарқатиб юбормаслик ва унга нисбатан зўрлик ишлатмаслик эвазига 20.000.000 сўм пулларни беришини талаб қилган. Шу куннинг ўзида талаб қилинган пуллардан А.нинг таниши Б.дан жами 3.200.000 сўм ва 1.000 АҚШ доллари миқдоридagi пулларни эгаллаб А.ни қўйиб юбориб, ундан қолган пул маблағларини ҳам тайёрлаб қўйишни талаб қилишган.

Бундан ташқари Ш. С., Д. ва Х. олдиндан тил бириктириб, С. фирибгарлигини яшириш ҳамда жинойий шериклари томонидан фуқароларнинг ишончига киришда ўзини Вазирлар Маҳкамасида ишловчи

“Х.Ш.” ва унинг қариндоши шу жойда ишловчи “П.А.” ролида, Д.ни эса ўзининг жияни деб таништириб, 2013 йил сентябрь ойида З.нинг ишончига кириб, уни пора беришга қизиқтириб, юқори лавозимда ишловчи танишларининг имкониятлари орқали уни Бўка туманидаги “Дехқон бозори” МЧЖ раҳбари лавозимига тайинлаш эвазига кўп миқдордаги қиймати 45.146.000 сўмга тенг бўлган 20.000 АҚШ долларини пора сифатида беришига қизиқтиришган.

2014 йил 12 март куни З. “Тошвилбозорсавдо” уюшмаси бошқарувининг қарорига асосан “Дехқон бозори” МЧЖ раҳбари этиб тайинланганидан сўнг у 2014 йил 22 март куни метро бекати олдида олдиндан келишилган 20.000 АҚШ долларидан 10.000 АҚШ долларини Х. ва Ш.ларга пора тариқасида берган.

Ўз навбатида С. шу куни Х. ва Ш.дан ўғли Д. орқали қиймати 22.573.000 сўмга тенг бўлган 10.000 АҚШ доллари миқдоридаги пулларни фирибгарлик йўли билан кўлга киритган.

Суд Х. томонидан содир этилган жиноятларнинг барча тафсилотларини аниқлаб, унинг ҳаракатларини тўғри квалификация қилиб, унга қонун доирасида ва жиноятлар мажмуи бўйича озодликдан маҳрум қилиш жазосини тайинлаш ҳақида асосли хулосага келган.

ЖК 13-моддасига мувофиқ қилмишнинг жиноийлиги ва жазога сазоворлиги ана шу қилмиш содир этилган вақтда амалда бўлган қонун билан белгиланади. Қилмишнинг жиноийлигини бекор қиладиган, жазони енгиллаштирадиган ёки шахснинг аҳволини бошқача тарзда яхшилайдиган қонун орқага қайтиш кучига эга.

Иш ҳужжатларига қараганда, жиноят ишлари бўйича Олмалиқ шаҳар судининг 2010 йил 5 октябрдаги ажрими билан Х.га нисбатан ЖК 188-моддаси 2-қисми “в” банди ва 205-моддаси 2-қисми “в” банди билан юритилган жиноят иши 2010 йил 28 августдаги амнистия актига асосан тугатилган.

“Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига хусусий мулкни, тадбиркорлик субъектларини ишончли ҳимоя қилишни янада кучайтиришга, уларни жадал ривожлантириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этишга қаратилган ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг 2015 йил 20 августдаги Қонунига кўра, ЖК 188-моддаси янги таҳрирда баён этилиб, унда тадбиркорлик фаолиятини давлат рўйхатидан ўтмасдан жуда кўп миқдордаги назорат қилинмайдиган даромад олган ҳолда амалга оширганлик учун жавобгарлик белгиланди.

Бундан ташқари Ўзбекистон Республикасининг 2012 йил 29 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ 345-сонли Қонуни билан Жиноят кодексининг саккизинчи бўлимига киритилган ўзгартиришларга кўра, кўп

миқдор - энг кам ойлик иш ҳақининг уч юз бараваридан беш юз бараваригача бўлган миқдор этиб белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 9 июлдаги ПФ-4224-сонли Фармонида кўра, 2010 йил 1 августдан Ўзбекистон Республикаси ҳудудида энг кам иш ҳақи миқдори 45.215 сўм этиб белгиланган бўлиб, жиноят иши судда кўрилган вақтда кўп миқдордаги зарар 13.564.500 (45.215x300) сўмни ташкил этган.

Х.ни ЖК 188-моддаси 2-қисми “в” банди ва 205-моддаси 2-қисми “в” банди билан айбланиш ҳақидаги жиноят иши бўйича олинган назорат қилинмайдиган фойда (даромад) миқдори 343.476 сўмни ташкил этган бўлиб, ушбу сумма оз миқдордаги зарарни ташкил этган, шунингдек дастлабки тергов органи томонидан айна бир айблов бўйича Х.нинг ҳаракатлари ЖК 205-моддаси 2-қисми “в” банди билан ҳам квалификация қилинган ва иш бўйича етказилган зарарни жиддий зиён деб баҳолаб бўлмайди.

Қонун ўзгариши натижасида муқаддам Х. айбли деб топилган ҳамда амнистия актига асосан жазодан озод этилган қилмиш ҳозирда жиноят деб ҳисобланмайди.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2006 йил 22 декабрдаги “Судлар томонидан амнистия актларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 16-сонли қарорининг 8-бандида, агар амнистия актида ёки уни қўллаш тартиби тўғрисидаги Низомда бошқача ҳолат назарда тутилган бўлмаса, амнистия акти муқаддам амнистия актига мувофиқ жиноят иши кўзғатилиши рад этилган ёки амнистия актига асосан жиноий жавобгарликдан ёхуд жазодан озод этилган ва амнистия акти қўлланилгандан сўнг қасддан янги жиноят содир этган шахсга нисбатан қўлланилмаслиги, ЖКнинг Умумий қисми нормаларига мувофиқ, шахс муқаддам амнистия актига асосан жиноий жавобгарликдан ёки жазодан озод этилган-этилмаганлигидан қатъий назар, жиноят қонуни ўзгариши натижасида шахс муқаддам жиноий жавобгарликдан ёки жазодан озод этилган қилмиш жиноят деб ҳисобланмай қолган бўлса, унга нисбатан амнистия акти қўлланилиши мумкинлиги ҳақида тушунтириш берилган.

Кассация инстанцияси суди Пленум қарори тушунтиришларига риоя қилмасдан қайд этиб ўтилган ҳолатларга эътибор бермаган ва Х.га нисбатан амнистия актларини татбиқ этиш масаласини муҳокама қилмаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов ҳайъатининг 2018 йил 3 майдаги ажрими билан иш бўйича чиқарилган суд қарорларининг Х.3.га оид қисми ўзгартирилиб, унга тайинланган озодликдан маҳрум қилиш жазосининг ўталмай қолган муддати 2014 йил 14 ноябрдаги ҳамда 2016 йил 12 октябрдаги амнистия актларига асосан тўртдан бир қисмга қисқартирилди.

5-723-18-сонли ажрим